

PaedDr. Helena Neumannová

Jazyková kvalifikace vysokoškoláků ekonomického směru na trhu pracovních příležitostí. Specifika Euroregionu Nisa.

Oponentský posudek

1. Téma a cíl práce

Dizertační práce PaedDr. Heleny Neumannové je věnována problematice dnes nanejvýš aktuální – jazykové kvalifikaci studentů vysokých škol ekonomického směru na trhu pracovních příležitostí. Autorka přitom vychází z bohatých vlastních pedagogických zkušeností a svou prací zároveň reaguje na aktuální situaci v Euroregionu Nisa.

Dizertační práci tvoří celkem sedm obsahově zaměřených kapitol, z nichž poslední dvě prezentují realizovaný výzkum, úvodní teoretické kapitoly shrnují současný stav problematiky v jejích jednotlivých dílčích aspektech.

Autorka se snaží najít odpověď na otázku, zda jsou absolventi Hospodářské fakulty Technické univerzity v Liberci dostatečně jazykově vybaveni pro práci v podmínkách Euroregionu Nisa a na společném evropském pracovním trhu. Zabývá se obecně školskou i jazykovou politikou České republiky a systém výuky cizích jazyků začleňuje do širších evropských souvislostí. Na konkrétním příkladu Euroregionu Nisa, který zná do nejmenších podrobností, poukazuje na význam vzdělávacích institucí, na jejich vědecko-výzkumnou a pedagogickou činnost a na jejich přínos v oblasti monitorování jazykové úrovně studentů středních a vysokých škol.

Druhá, z mého pohledu klíčová část práce, je věnována vlastnímu výzkumu, který vychází z řady projektů a grantů, jichž se doktorandka v uplynulých letech účastnila jako řešitelka či spoluřešitelka. Výzkum spočívá jednak v testování jazykových kompetencí studentů hospodářských oborů TU Liberec před zahájením studia a po jeho ukončení a následně v porovnání jejich výsledků, jednak ve zjištění subjektivních názorů studentů na jejich vlastní proces osvojování německého jazyka s důrazem na podmínky výuky na TU Liberec. Cílem bylo dospět k poznatkům, které by bylo možné aplikovat v praxi a které by vedly ke zkvalitnění výuky německého jazyka na TU Liberec.

2. Přínos práce

V první řadě je třeba vyzdvihnout, že Helena Neumannová si za cíl své práce zvolila oblast, ve které se velmi dobře orientuje. Prokázala, že zná problematiku přeshraničního Euroregionu Nisa jak z hlediska jeho vnitřní struktury, tak i z hlediska školství a možností pracovního trhu. Je sympatické, že jako germanistka neopomíjí ani roli Polska a objektivně hodnotí podmínky soužití v Trojmezí.

Z předložené práce je patrný zápal, se kterým doktorandka realizovala svůj výzkum. Prokázala, že je schopna výzkum připravit, realizovat i vyhodnotit. Právě vysoká technická vyspělost při zpracovávání získaných dat a následná svědomitá interpretace patří k pozitivním hodnotám předložené práce.

Za velmi přínosné považuji i vypracování online-testů a cvičení pro studenty, které jsou zpřístupněny na internetových stránkách fakulty. Systém, který je nyní studentům běžně dostupný, je technicky i metodicky velmi vyspělý, přispívá k autonomnímu učení a otevírá tak studentům cestu k vlastnímu sebezdokonalování.

Doktorandka neidealizuje systém výuky cizích jazyků u nás a neidealizuje dokonce ani výuku na vlastním pracovišti. Pokouší se o všestranně objektivní hodnocení a v závěrech přiznává, že je nutné nadále zdokonalovat systém výuky, volit pro studenty aktuální a zároveň i atraktivní témata a moderní metody výuky. Dochází k logickému závěru, že „investice do vzdělání jako hodnoty u nás není bohužel společensky dostatečně doceněna“ (s. 135) a že je nutné přimět studenty, aby do svého sebevzdělávání více investovali i nad rámec běžných studijních povinností.

3. Připomínky

V úvodu je třeba zdůraznit, že i přes značné množství zde vyjádřených připomínek se jedná spíše o dílčí námítky a náměty k diskusi, nikoli o připomínky zásadní povahy.

- a) Na straně 9 se doktorandka zamýšlí nad přípravou budoucích učitelů cizích jazyků. Ptá se, zda „časové možnosti studia budoucího „jazykáře“ umožňují dostatečně kvalitní přípravu po stránce zvládnutí metodiky výuky cizího jazyka.“ Dovoluji si ohradit se proti použití termínu „metodika“. Zároveň je sporné tvrzení, že by rozsah výuky byl zásadním důvodem nedostatečného zvládnutí didaktiky cizích jazyků.
- b) Údaje v tabulce na str. 11 jsou z roku 1997, alespoň český údaj mohl být aktualizován, neboť od roku 1997 u nás došlo ke značným změnám v systému výuky cizích jazyků.
- c) Na str. 12 je nepřesně formulována funkce Evropského jazykového portfolia. To je zde chápáno pouze jako nástroj urychlení modernizace výuky cizích jazyků podle potřeb Evropské unie. Na jiném místě (str. 35) pak je požadováno dodržování EJP, což je v rozporu s jeho posláním.
- d) Studium dizertační práce bylo mnohdy obtížné pro chaotické řazení podkapitol, myšlenek v nich uvedených a jejich průběžné opakování (např. charakteristika učebnice „V Evropě pracovat, studovat a žít“, str. 34 – 94; popis cílů výuky, str. 85 – 112). Příkladem je 1. kapitola, v níž dochází k prolínání hypotéz a cílů práce s charakteristikou aktuálního stavu jazykového vzdělávání a s metodologií řešení výzkumu. Je zde nastíněna řada závažných otázek, pro jejich zodpovězení však není vyčleněn dostatečný prostor, některé odpovědi vycházejí pouze z neověřených domněnek doktorandky.
- e) V úvodu 2. kapitoly na str. 20 si doktorandka klade řečnickou otázku „Co je vzdělání?“, odpověď však chybí.
- f) Na str. 39 je vyjádřena hypotéza, že „požadavek EU, aby všichni občané byli schopni komunikovat ve dvou cizích jazycích, je v případě ČR v časovém horizontu nejbližších let nesplnitelný.“ Hovoříme-li o běžné populaci, nezbyvá bohužel než souhlasit. Platí však totéž i pro nynější absolventy vysokých škol? Proč považuje doktorandka výuku dvou cizích jazyků na VŠ za nadstandardní nabídku (str. 79)? Ve řadě zemí je naplnění tohoto požadavku už dávno samozřejmostí (viz studie Eurobarometr, 2005).
- g) V podkapitole 3.2 (str. 48, 49) je chybně uvedeno začlenění výuky cizích jazyků do učebního plánu ZŠ. S výukou 1. cizího jazyka se nezačíná ve 4. třídě, druhý cizí jazyk se nevyučuje v rozsahu minimálně 6 hodin týdně a volba prvního cizího jazyka již není závislá na personálních možnostech školy, jak deklaruje doktorandka. V současné době musí každá škola přednostně žákům nabídnout výuku angličtiny, ostatní jazyky jsou bohužel diskriminovány (viz RVP ZV, s. 106) a to dokonce i v příhraničí, kde již němčina nesmí být preferována (viz str. 50).

- h) V průběhu práce narážíme na nejednotné a zčásti nepřesné používání termínů „jazykové kompetence“, „jazykové dovednosti“, „komunikativní schopnosti“ (str. 80, 106), „znalosti jazykových kompetencí“ (str. 103, 108), „jazykové znalosti“ (str. 110).
- i) V tabulce na str. 94 není obecný odkaz na stránky MŠMT dostatečný.
- j) Ve výzkumné části, která je velmi propracovaná, dochází doktorandka k řadě zjištění a často odkazuje na nutnost změny sylabů. V práci však postrádám návrh konkrétního řešení daného stavu, např. ukázkou nové podoby sylabů. Doktorandka zde pouze konstatuje, že „budou učiněna opatření k posílení deficitních kompetencí a bude posílena hodinová dotace na jejich procvičování. Výsledky dosažené šetřením ... budou zabudovány do sylabu německého jazyka“ (str. 130). Závěry, které jsou prezentovány na str. 130 – 131, nelze chápat jako závěry, nýbrž jen jako závěrečné shrnutí daného stavu.
- k) Předložená dizertační práce vykazuje po formální stránce dobrou úroveň. Nápadná je pouze relativně častá absence interpunkce, hlavně před spojkou „ale“, množství dalších chyb a překlepů je vzhledem k rozsahu práce zanedbatelné. V přehledu použité literatury je u české publikace nelogicky uveden Hrsg., postrádám explicitní uvedení odkazu na Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Z celkového přehledu vyplývá, že se autorka opírala převážně o české autory, studium zahraniční odborné literatury by mohlo být pro teoretickou část práce určitým přínosem.

4. Náměty k diskusi

V rámci diskuse žádám doktorandku, aby se vyjádřila k následujícím otázkám:

- a) Je zcela nezbytné vyjasnit si základní termíny, které prolínají celou dizertační prací: metodika, didaktika, jazykové kompetence. Jakým způsobem jsou ve Společném evropském referenčním rámci pro jazyky definovány komunikativní jazykové kompetence a jaké místo v nich zaujímají kompetence lingvistické? Na mnoha místech práce dochází k zužování jazykových kompetencí jen na gramatiku, výslovnost a slovní zásobu (např. str. 37), popř. hovoří doktorandka nepřesně o „znalosti jazykových kompetencí“.
- b) Co je podstatou Evropského jazykového portfolia? Jakou roli sehrává tento nástroj ve vysokoškolském vzdělávání?
- c) Při interpretaci výsledků výzkumu konstatuje autorka, že nejhorších výsledků dosahují studenti jak u přijímacích, tak u závěrečných testů v oblasti gramatiky, přičemž typově jsou si chyby velmi podobné. Jaké závěry z toho plynou pro výuku němčiny na konkrétní katedře? Jakým způsobem došlo na základě výsledků výzkumu k revizi sylabů, popř. jaká konkrétní opatření by bylo dobré ve výuce realizovat? Jakou váhu má nedostatečná znalost gramatiky v cizojazyčné komunikaci?

5. Závěr

Předložená dizertační práce komplexně zpracovává problematiku jazykové kvalifikace vysokoškoláků ekonomického směru na trhu pracovních příležitostí. Představuje přínos pro výuku cizích jazyků ve specifických podmínkách v Euroregionu Nisa a vysokých škol hospodářského zaměření.

PaedDr. Helena Neumannová zde prokázala své předpoklady pro vědeckou práci a lze předpokládat, že výsledky jejího výzkumu najdou praktické využití v praxi.

Práce splňuje stanovené požadavky kladené na práce tohoto typu, a proto ji doporučuji k obhajobě.

PaedDr. Haňa Andrášová, Ph.D.
oponentka

V Českých Budějovicích 15. 9. 2008